

ORJENTACIONO ISTRAŽIVANJE: ŽENE SA INVALIDITETOM

Metodološki posmatrano, istraživanja javnog mnjenja najčešće se sprovode putem terenskih anketa, koje sadrže pitanja poverenja ispitanika u institucije, procene stepena prisutnosti korupcije u određenim oblastima društva, stavove o stanju korupcije, akterima, uzrocima, posledicama, ali i mogućnostima i ciljevima borbe protiv korupcije. Ispituju se i iskustva participacije u korupciji. Pored republičkog nivoa, ispitivanja stavova o stanju korupcije vršena su na nivou jednog ili više gradova (regiona). U orijentacionim istraživanjima ciljne grupe su predstavnici nekog **segmenta društva** ili **podсистема u državnoj organizaciji** (zdravstvo, obrazovanje, policija, pravosuđe, carina i sl.), kako bi se videli stavovi zaposlenih ili/i klijenata institucija o stanju korupcije i pretpostavkama za borbu protiv korupcije. Poslednjih godina primetan je porast istraživanja o stanju korupcije u oblasti obrazovanja i zdravstva.¹ U gradu Čačku, na osnovu saznanja autorki projekta, nikada do sada nije rađeno istraživanje percepcije građana/ki o koruptivnim pojavama u njihovoj lokalnoj sredini, ako izuzmemo analizu „KORUPCIJA U LOKALNIM SREDINAMA (ZAPADNA SRBIJA)” izrađenu u okviru projekta „(ANTI)KORUPCIJA U LOKALNIM SREDINAMA”, koji je, uz finansijsku podršku Fonda za otvoreno društvo, Srbija, realizovao „Media Team Leader CK”, Čačak, uz medijsku podršku Informativnog portala zapadne Srbije Objektivno1 i istraživačku podršku NVO „Centar za monitoring i aktivizam – CEMA”, Čačak.² Rezultati istraživanja o stavovima građana/ki o ovim pitanjima mogu poslužiti kao putokaz o pravcu u kom buduće reformske antikoruptivne politike bi trebalo da se kreću.

U okviru orijentacionog istraživanja ispitali smo percepciju korupcije među najosetljivom i najmarginalizovanijom dvostruko diskriminisanom društvenom kategorijom (na osnovu pola i invaliditeta): **žena sa invaliditetom**. Prilikom izrade Strategije i Akcionog plana za unapređenje položaja osoba sa invaliditetom do 2020. godine uzeta su u obzir *Zaključna zapažanja i preporuke Komiteta UN za prava osoba sa invaliditetom* u vezi sa uklanjanjem prepreka sa kojima se osobe sa invaliditetom susreću u različitim oblicima društvenog života, a naročito u oblastima koje doprinose izjednačavanju mogućnosti kao što su obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje i sl., a upravo su to oblasti u kojima je, na osnovu sprovedenih istraživanja, percepcija građana/ki o prisutnosti korupcije najviše izražena.

REZULTATI

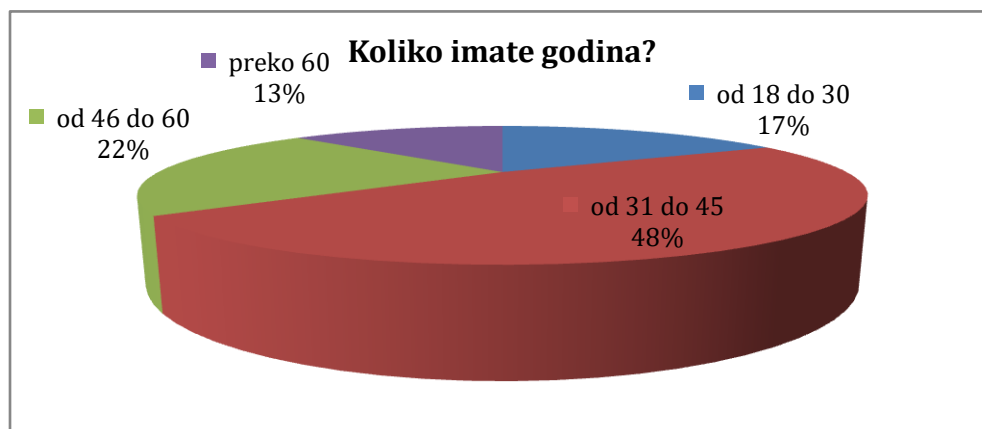
Struktura uzorka: Uzorak je sačinjen od 23 ispitanice grada Čačka, žena sa različitim oblicima invaliditeta iz svih udruženja registrovanih na teritoriji grada Čačka (Udruženje paraplegičara – Čačak, Udruženje gluvi i nagluvi, Udruženje slepih i slabovidih, CLIL-Čačak, Diabetes Mellitus). U analizu su uključena 23 validna upitnika.

¹ Detaljnije videti: „Borba protiv korupcije u Srbiji - alternativni izveštaj”, Biro za društvena istraživanja – BIRIODI, Zoran Gavrilović, Jelena Milunović, Pavle Dimitrijević, Snežana Đapić, Fiducia 011 d.o.o., Beograd, 2013.

² Analiza dostupna preko: <https://www.cema.rs/docs/Analiza-ANTI-korupcija-u-lokalnim-sredinama.pdf>

Starost ispitanica: Najveći broj ispitanica se nalazi u starosnoj kategoriji od 31–45 godina (11), četiri ispitanice se nalaze u starosnoj kategoriji od 18–30 godina, pet ispitanica u starosnoj kategoriji od 46–60 godina, dok je najmanji broj ispitanica u kategoriji od preko 60 godina (3).

Tabela 1: Starost ispitanica

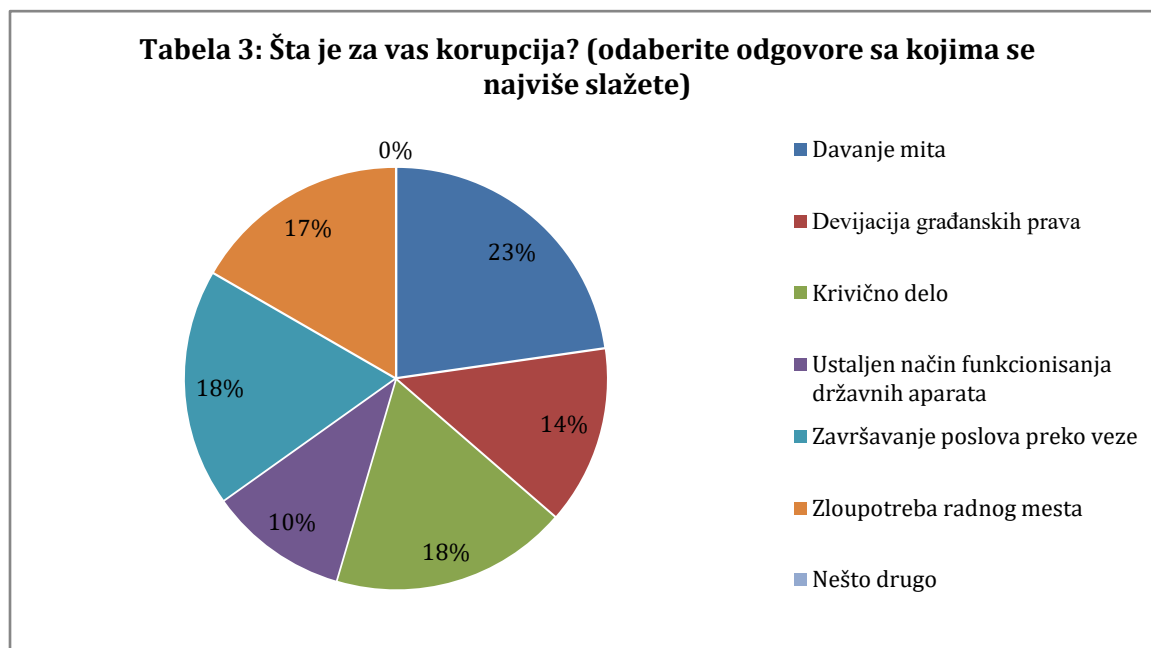
Obrazovanje i zaposlenje ispitanica: Više od polovine ispitanica ima srednju stručnu spremu (61%), ali je visok procenat i ispitanica sa visokom stručnom spremom (31%). Od ukupno 23 ispitanice, najveći procenat je onih koje su zaposlene u privatnom sektoru (39%), zatim sledi javni sektor (30%), penzionerke (22%), a svega dve ispitanice su nezaposlene, što predstavlja 9% ukupnog uzorka.

Tabela 2: Obrazovanje i zaposlenje

Koji je vaš stepen stručne spreme?		Da li ste zaposleni?	
Osnovna škola	1	Da, u privatnom sektoru	9
Srednja škola	14	Da, u javnom sektoru	7
Viša stručna sprema	1	Nisam zaposlena	2
Visoka stručna sprema	7	Penzionerka	5
Magistratura	0		
Doktorat	0		

STAV ŽENA SA INVALIDITETOM PREMA KORUPTIVNIM POJAVAMA: Kada je reč o tome šta se sve podrazumeva pod pojmom korupcija (ispitanicama je ponuđena mogućnost da zaokruže/označe više odgovora), žene sa invaliditetom (Tabela 3) su mišljenja da je korupcija pre svega davanje mita (15 ispitanica je zaokružilo ovaj odgovor). Ovaj podatak nam govori o ustaljenoj praksi davanja mita u društvu. Na visokom mestu je i mišljenje ispitanica da je korupcija krivično delo i završavanje poslova preko veze (12 ispitanica je

zaokružilo ovaj odgovor) i zloupotreba radnog mesta (11 ispitanica je zaokružilo ovaj odgovor). Zanimljivim nam je podatak da 0% ispitanica smatra da je nešto drugo korupcija, osim odgovora koje su ponuđene u anketi.

ISKUSTVA PARTICIPACIJE U KORUPCIJI: Pošto smo dobili rezultate šta žene sa invaliditetom podrazumevaju pod pojmom korupcije, ispitali smo kakav je njihov stav po pitanju spremnosti da ponude mito. Prethodno smo videli da je mito prepoznat kao najčešći vid korupcije. Na pitanje da li su se našle u situaciji da nekome ponude mito, ispitanice su dale sledeće odgovore:

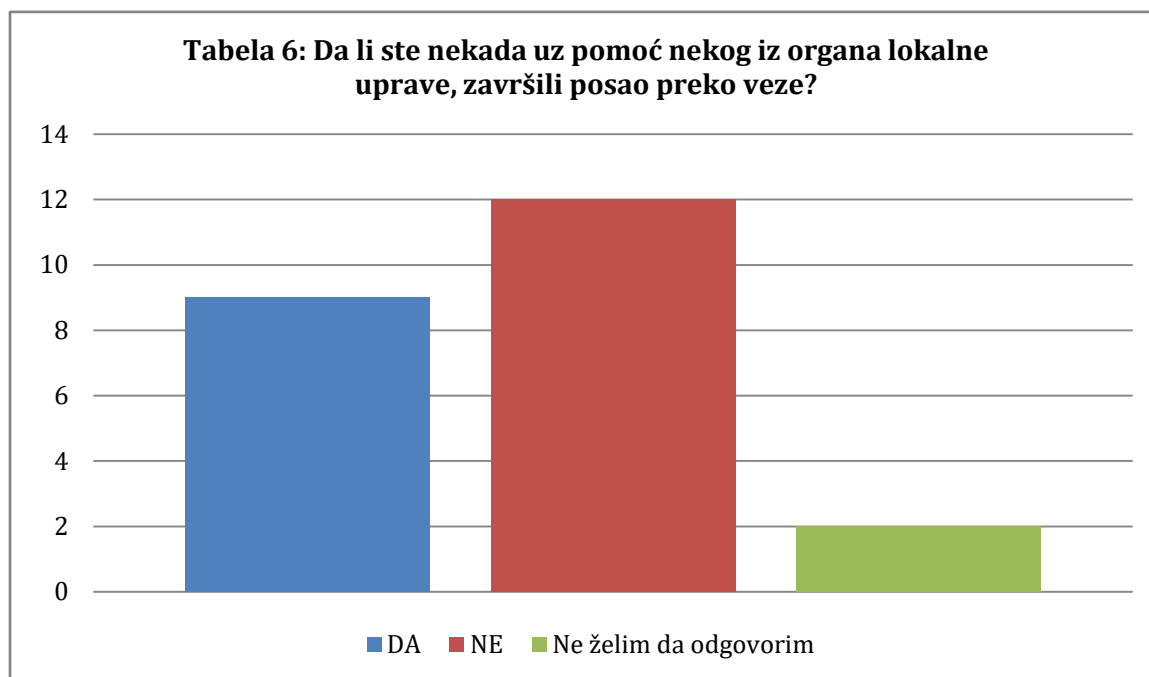
Tabela 4		
Da	22%	5 ispitanica
Ne	65%	15 ispitanica
Ne želim da odgovorim	13%	3 ispitanice

Na pitanje da li bi pristale da to urade (da ponude mito), ispitanice su dale sledeće odgovore:

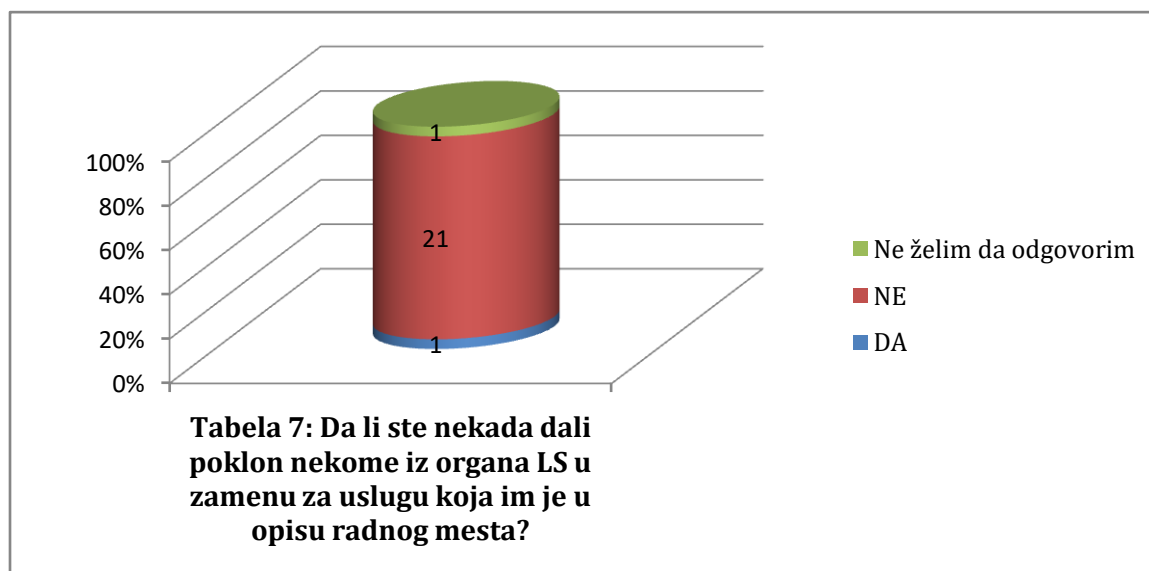
Tabela 5		
Da	22%	6 ispitanica
Ne	69%	16 ispitanica
Ne želim da odgovorim	9%	2 ispitanice

Dakle, više od dve trećine ispitanica niti se našlo u situaciji da ponudi mito, niti bi pristale da ga ponude. Međutim, ovde je zabrinjavajuća činjenica da se jedna od najmarginalizovanijih društvenih grupa, 22% njih našlo u situaciji da nekome ponudi mito, dok njih 13% nije želelo da odgovori na dato pitanje, što ukupno predstavlja 35% ispitanog uzorka.

Međutim, na pitanje da li su nekada uz pomoć nekoga iz lokalne samouprave završile posao preko veze, devet ispitanica je odgovorilo potvrdno, dve nisu želele da odgovore, što nas navodi na zaključak da je od ispitanog uzorka njih oko 50 % završilo neki posao preko veze uz pomoć nekoga iz lokalne samouprave. Dvanaest ispitanica je odgovorilo da nikada nije koristilo pomoć od službenika lokalne samouprave da završi neki posao.

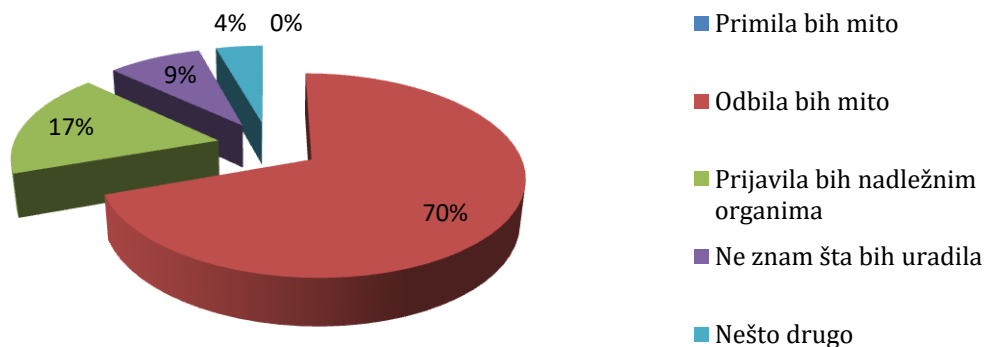

Na pitanje da li su nekada nekome iz organa lokalne samouprave dali poklon u zamenu za uslugu koja im je u opisu radnog mesta, samo jedna ispitanica je odgovorila potvrdno i jedna je odbila da odgovori.

Na pitanje da li bi primili mito da su na mestu službenika u organima lokalne samouprave, ni jedna ispitanica nije odgovorila da bi primila mito, dok je jedna od ispitanica bila odsečna i odgovorila da NIKADA to ne bi uradila, dok su 2 ispitanice odgovorile da ne znaju šta bi uradile u datoj situaciji. Četiri ispitanice su navele da su na mestu službenika u organima lokalne samouprave i da im neko ponudi mito, to bi odmah prijavile nadležnim organima, dok je njih 16 navele da bi odbile mito.

Tabela 8: Da se nalazite na poziciji službenika u organima lokalne samouprave i da Vam se ponudi mito, da li biste ga primili?

PERCEPCIJA POSTOJANJA KORUPCIJE U ORGANIMA LOKALNE SAMOUPRAVE: Žene sa invaliditetom su u ovom delu upitnika dale procenu prisutnosti korupcije u organima lokalne samouprave grada Čačka. Od ukupnog uzorka 78% ispitanica (18 ispitanica) se izjasnilo da je korupcija prisutna u organima lokalne samouprave, a njih 13% (3 ispitanice) nije želelo da odgovori na pitanje. Ukupno 91% ispitanica se izjasnila (direktno ili indirektno) da je korupcija prisutna u organima lokalne samouprave. Samo dve ispitanice su odgovorile da korupcija ne postoji u organima lokalne samouprave.

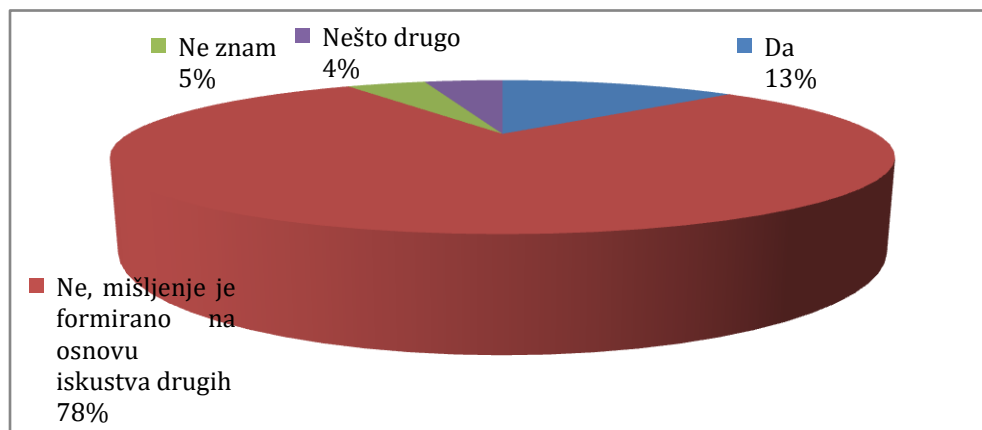
Tabela 9: Da li je korupcija prisutna u organima lokalne samouprave?

Upitnik je bio koncipiran tako da žene sa invaliditetom daju i procenu stepena postojanja korupcije u organima lokalne samouprave, ocenom od 1 – *NEMA UOPŠTE* do 10 – *KORUPCIJA IZUZETNO ZASTUPLJENA*. **Srednja ocena prisutnosti korupcije** u organima lokalne samouprave po mišljenju žena sa invaliditetom je **6.48³**. Možemo reći da žene sa invaliditetom procenjuju da je veoma visok stepen korupcije u organima lokalne samouprave u gradu Čačku.

U narednoj tabeli pogledajte da li su pretpostavke o prisutnosti korupcije u organima lokalne samouprave grada Čačka posledica ličnog iskustva ispitanica:

Tabela 10: Da li je Vaše mišljenje posledica ličnog iskustva?

Jedna ispitanica je odgovorila da ne zna na osnovu čega je formirano njeno mišljenje o prisutnosti korupcije u organima lokalne samouprave, a jedna da je njeno mišljenje formirano i na osnovu ličnog iskustva i na osnovu iskustva drugih. Veoma visok procenat ispitanica (njih 18, odnosno 78%) je odgovorilo da je njihovo mišljenje formirano na osnovu iskustva drugih, ali je i njih tri odgovorilo da je na osnovu ličnog iskustva.

Upitane o tome kome najviše šteti korupcija u organima lokalne samouprave, ispitanice su gotovo jednoglasne: čak 78% (njih 18) ispitanica smatra da korupcija šteti svima, a nijedna ispitanica nije navela da korupcija u organima lokalne vlasti šteti samo službenicima lokalne samouprave, dok pet ispitanica smatra da korupcija u lokalnoj samoupravi šteti isključivo građanima.

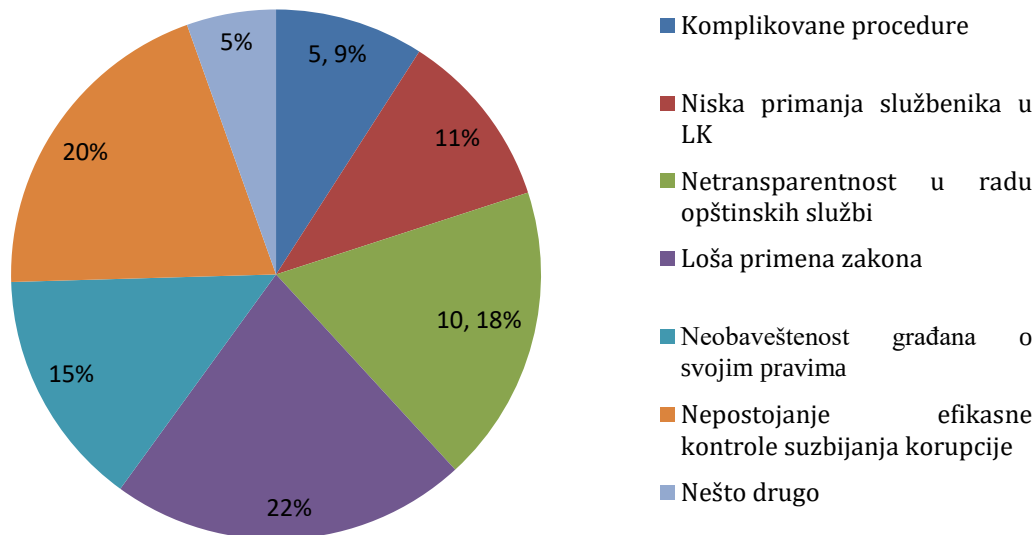
³ Ocene su: 1,8,7,5,8,8,2,8,8,4,7,9,7,7,8,9,1,7,5,5,10,7,8. Zbir je 149/23=6.48

Tabela 11: Kome najviše šteti korupcija u organima lokalne samouprave?

UZROCI POJAVE KORUPCIJE NA LOKALNOM NIVOU I NAJOSETLJIVII POSLOVI:

Tabela 12: Koji je po Vašem mišljenju osnovni uzrok pojave korupcije u organima lokalne samouprave?

Ispitanicima je data mogućnost da zaokruže/označe više ponuđenih odgovora. Ispitanice smatraju da su loša primena postojećih zakona, nepostojanje efikasne unutrašnje i spoljne kontrole u cilju suzbijanja korupcije, kao i netransparentnost u radu opštinskih službi osnovni uzroci pojave korupcije u organima lokalne samouprave.

Pošto su ispitanice dale ocenu uzroka pojave korupcije u organima lokalne samouprave, u narednoj tabeli pogledajte kakvo je njihovo mišljenje koji su to najosetljiviji poslovi na korupciju organa lokalne samouprave. Ovde bismo naglasili da su ispitanice veoma često zaokruživale sve ponuđene odgovore.

Tabela 13: Najosetljiviji poslovi organa lokalne samouprave na korupciju

Prostorno planiranje	6%
Izgradnja objekata, izdavanje građevinskih dozvola	12%
Utvrdjivanje, kontrola i naplata javnih prihoda i poreza	9%
Izdavanje odobrenja za rad	6%
Javne nabavke	17%
Inspekcijski nadzor	13%
Upravljanje sredstvima - budžet	12%
Zapošljavanje	21%
Nešto drugo	4%

Dakle, ispitanice smatraju da su **zapošljavanje i javne nabavke** najosetljiviji poslovi organa lokalne samouprave na korupciju.

MOJE PRAVO DA ZNAM: U ovom delu ankete, potrudili smo se da ispitamo da li su građani/građanke obavešteni o donošenju važnih odluka u lokalnoj samoupravi i na koji način se informišu, odnosno dolaze do informacija. Ni jedna od ispitanica nije odgovorila da je u potpunosti obaveštena o donošenju važnih odluka, za koje su zainteresovani u organima lokalne samouprave. Oko 50% ispitanica (11) je naglasilo da teško dolazi do potrebnih informacija, a isto toliko naglašava da do potrebnih informacija dolazi tako što pita nekoga u lokalnoj samoupravi. Najveći procenat ispitanica do željenih informacija dolazi putem medija, ili prijatelja/rođaka/poslovnih partnera. Jedna ispitanica je, kao nešto drugo, navela da do potrebnih informacija dolazi uz pomoć zahteva za pristup informacijama od javnog značaja.

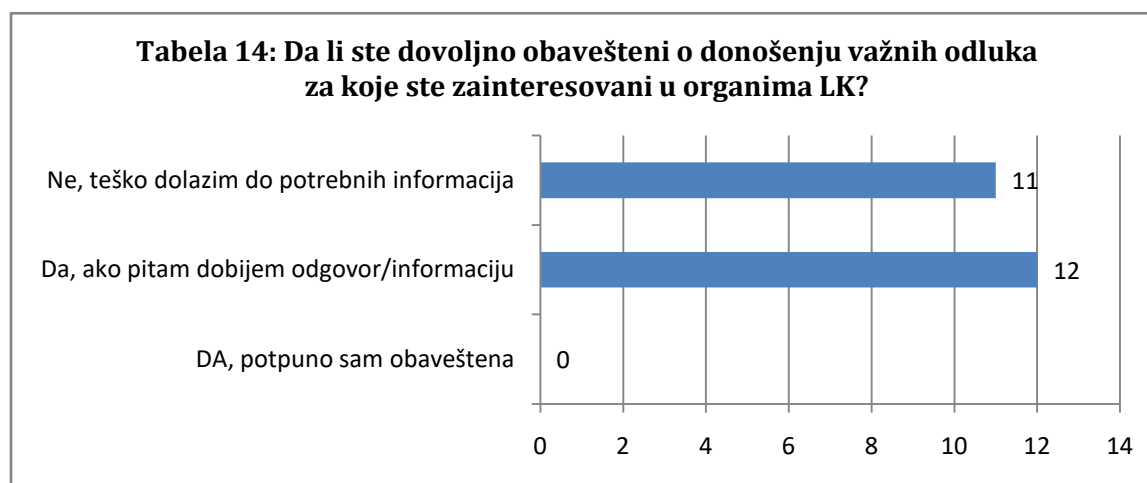
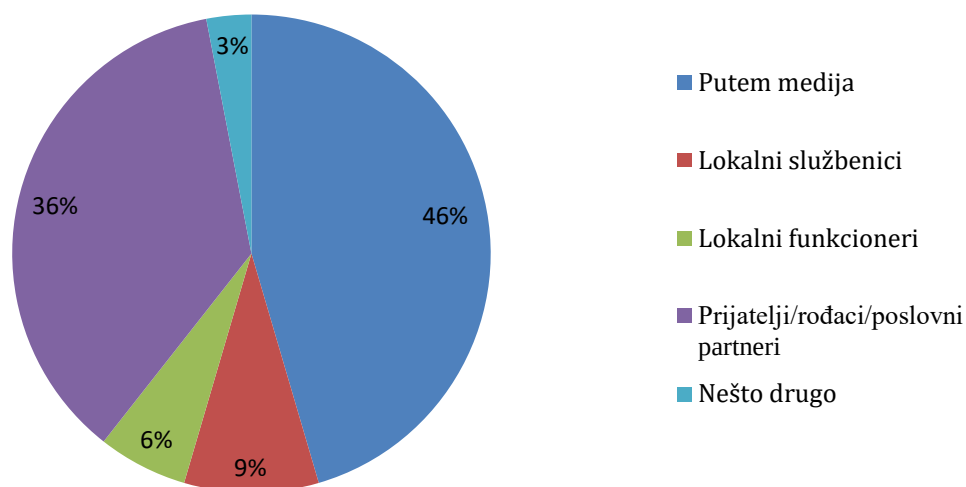

Tabela 15: Na koji način dolazite do potrebnih informacija?

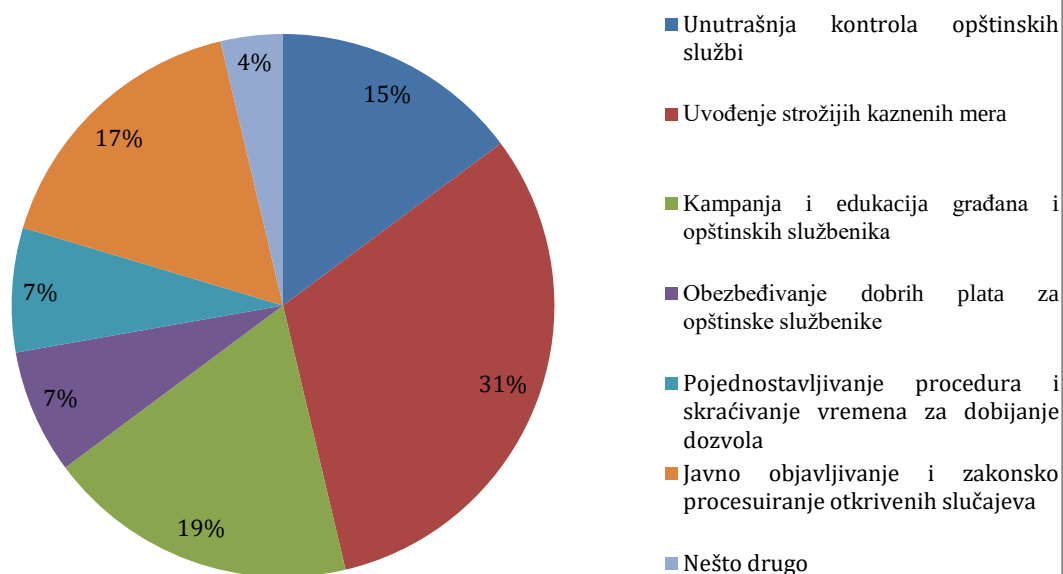

ANTIKORUPCIJSKA POLITIKA NA NIVOU LOKALNE SAMOUPRAVE: Na pitanje da li su upoznati sa aktivnostima koje lokalna samouprava sprovodi na smanjenju korupcije, od 23 anketirane žene sa invaliditetom, **samo jedna** je odgovorila da je upoznata. Smatramo da to sasvim dovoljno govori o transparentnosti rada lokalne samouprave.

Ako ovome dodamo i činjenicu da je 19 od 23 ispitanice odgovorilo da **NIJE UPOZNATO** sa tim koji opštinski propisi doprinose suzbijanju nastanka korupcije, stvari postaju mnogo jasnije. Tri ispitanice su odgovorile da ne žele da odgovore na postavljeno pitanje. Samo jedna ispitanica je navela da misli da je to Zakon protiv korupcije i mita. Logično se nameće zaključak da je **neophodna edukacija građana/ki o antikoruptivnim mehanizmima na lokalnom nivou.**

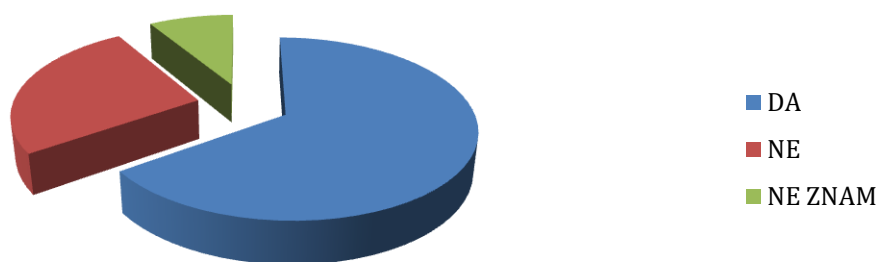
Većina ispitanica smatra da bi uvođenje strožijih kaznenih mera (31%) bio uspešan način borbe protiv korupcije na lokalnom nivou, kao i edukacija građana i opštinskih službenika (19%). Visok procenat ispitanica ističe da bi javno objavljivanje i zakonsko procesuiranje otkrivenih slučajeva (17%) bile efikasne antikoruptivne mere. U okviru ponuđenog odgovora nešto drugo, jedna od ispitanica predlaže smrtnu kaznu za primanje mita, a druga ispitanica uspostavljanje sistema države koji će postojati nezavisno od politike

Tabela 16 : Koji su najuspešniji načini borbe protiv korupcije?

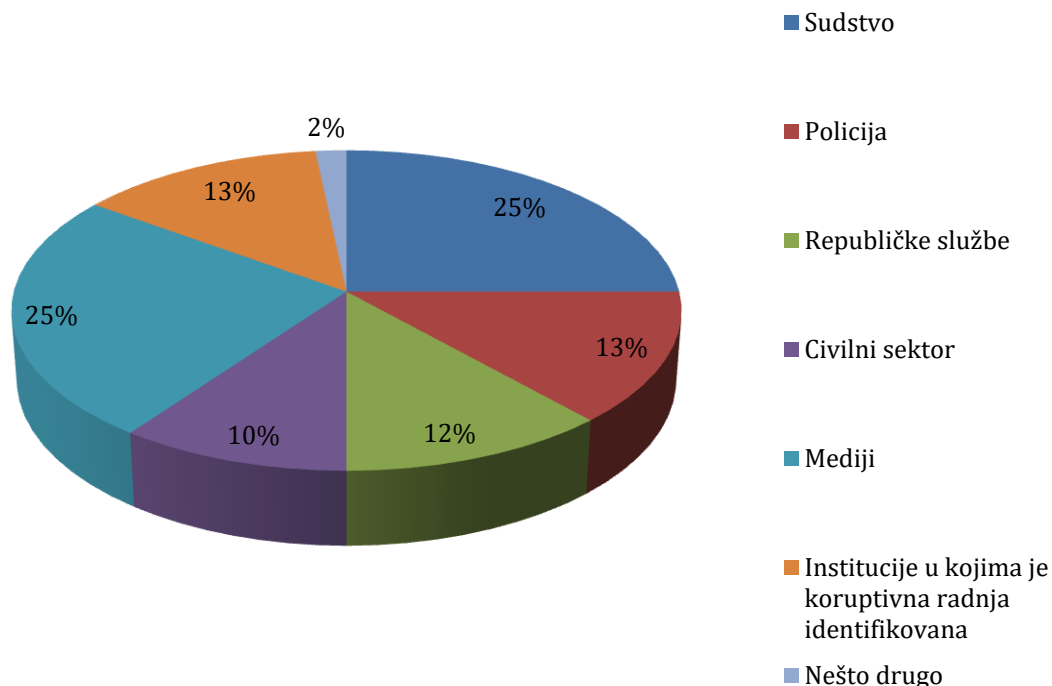
Na pitanje da li odbornici u lokalnoj skupštini mogu doprineti borbi protiv korupcije, veliki broj ispitanika je odgovorio da ne zna (6), dve ispitanice nisu znale šta da odgovore, dok njih 15 misli da odbornici mogu doprineti toj borbi.

Tabela 17 : Da li odbornici mogu doprineti borbi protiv korupcije?

Ovde bismo napomenili da je prema mišljenju žena sa invaliditetom korupcija prisutna prilikom zapošljavanja, u javnim nabavkama, u postupku izdavanja građevinskih dozvola i sl., a da mi nismo pobrojali u anketi sve mogućnosti korupcije na lokalnom nivou, već samo one najkarakterističnije i najzastupljenije. Na pitanje koje su institucije ključne u borbi za smanjenje korupcije, anketa je dala sledeće rezultate:

Tabela 18: Koje su institucije ključne u borbi za smanjenje korupcije?

Zanimljiv nam je nalaz da ispitanice imaju isto poverenje u sudstvo, kao i u medije, i da više veruju da mediji mogu više doprineti borbi protiv korupcije od, na primer, policije.

PROCENA KORUPCIJE U JAVNIM SLUŽBAMA: Upitnik je koncipiran tako da žene sa invaliditetom daju i ocenu prisutnosti korupcije u javnim službama, na skali od 1 – *BEZ KORUPCIJE* do 10 – *KORUPCIJA IZUZETNO ZASTUPLJENA*.

Tabela 19: U kojim javnim službama ima korupcije?	Srednja ocena
Zdravstvo	185/23=8.04
Školstvo	108/23=4.69
Policija	162/23=7.04
Katastar	134/23=5.83
Elektrodistribucija	114/23=4.96
Komunalne službe	124/23=5.39
Mediji	115/23=5
Civilni sektor	111/23=4.83
Nešto drugo	/

Veoma negativno su ocenjene javne službe koje bi trebalo da su u službi, posebno žena sa invaliditetom (zdravstvo). Pet ispitanica je u poslednjem pitanju ankete čak navelo da je često davalo mito zaposlenima u zdravstvenom sistemu i policiji, dok su četiri ispitanice navele da su retko davale mito zaposlenima u zdravstvu i policiji. Od 23 ispitanice, njih 9 je priznalo da su davale mito zaposlenima u policiji i zdravstvu. Nikada nisu dale mito nekoj od gore navedenih službi ukupno 14 ispitanica.